

O'ZBEKISTONDA YURIDIK TA'LIM AHAMIYATLI JIHATLARI

Abdurasulova Sabrina Sanjar qizi

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'quvchisi

Nazarov Elbek Shermaxmatovich

Termiz davlat universiteti "Jinoyat huquqi va fuqarolik protsessi" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Inson huquqlari va uni himoya qilishga yo'naltirilgan qonunlar demokratik davlatning asosiy ustuni hisoblanadi. Bugun yurtimizda bu sohani o'qitishda va bu borada fuqorolarning bilim va ko'nikmalarini oshirishda katta tashabbuskorlik ko'rsatilib, yuridik texnikumlar oliy o'quv yurtlari tashkil etilganligi qimmatli ahamiyatga sazovordir. Ushbu maqolada yuridik ta'limga xos xususiyatlarning ahamiyati haqida aniqlik bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: Huquq, demokratiya, yuridik texnikumlar, yuridik ta'lim, siyosat, Ta'lim dasturi, yosh huquqshunoslar va h.k.

Hozirgi rivojlanib borayotgan zamonda huquqiy ta'lim va tadqiqot sohasidagi mukammallik juda ahamiyatli hisoblanadi. Bularning barchasi qonun ustuvorligi sifatini shakllantirishga ko'maklashadigan tarmoqlardir. Yuridik ta'lim jarayonida bo'lajak advokatlarga taqdim etishi mumkin bo'lgan bebaho tajribalar juda ko'pdir. Bular orasida birinchi navbatda ta'sir o'tkazishdir. Huquqiy sub'ektlarning keng doirasiga - protsedura, shartnomalar, huquqbuzarliklar, jinoyat huquqi, dalillar, konstitutsiyaviy huquq, korporativ huquq, mulk huquqi, ma'muriy huquq, yurisdiksiya, mehnat huquqi, tijorat huquqi va boshqalar. Bular aqlli huquq amaliyoti uchun juda muhimdir. Shu bilan bir qatorda huquqshunos talabalarga klinikalar, stajirovkalar va sinov amaliyoti va muzokaralar kurslarida amaliy huquqiy bilimlarni o'rganish uchun nazorat ostida, qat'iy va intizomli imkoniyatni taqdim etadi. Bu kabi amaliy bilimlar yosh huquqshunoslar uchun ko'pincha ularga dars berish uchun juda band bo'lgan huquqshunoslar uchun minnatdorchiliksiz topshiriqlarni bajarishdan ko'ra ko'nikmalarga ega bo'lishning eng yaxshi usuli hisoblanadi. Bir so'z bilan aytganda, huquqiy ta'lim - bu adolatli jamiyatni yaratish va qo'llab-quvvatlashga qaratilgan asosiy falsafalar, mafkuralar, tanqidlar va vositalarni texnika, ko'nikma va malakalardan tashqari taklif qiladigan insoniy fanning bir ko'rinishidir. Kasbiy ta'lim sifatida yuridik ta'lim huquqshunos talabalarni jamiyatdagi turli rollarni bajarish va turli xil huquqshunoslik ishlarini bajarish uchun jihozlaydi. Zamonaviy demokratik jamiyatda ko'lami doimo kengayib bormoqda; masalan, siyosatchilar, huquqshunoslar, huquq o'qituvchilari, ma'murlar va boshqalar. Shunga ko'ra, zamonaviy Hindistonda yuridik ta'limning keng bo'lishi kerakligini anglab olishimiz mumkin.

Yurtimizda oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu jarayonda ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlash masalasi asosiy o'ringa ega. Sifatli va samarali ta'limni tashkil etishda ta'lim metodlari, zamonaviy yondashuvlar hal qiluvchi omillardan biridir. Turli ko'nikmalar, mantiqiy tafakkur, kreativ yondashuv va tanqidiy fikrlash tamoyillari bilan bog'langan dars mashg'ulotlarini tashkil etish va mantiqiy tafakkurni rivojlantirish asrimizning muhim talablaridan biriga aylandi. Demokratik davlatda ijtimoiy munosabatlar aslida huquqiy mezonlar asosida shakllanib borishini nazarda tutadigan bo'lsak, jamiyatimizda yuridik ta'lim va fanni ahamiyati naqadar ustuvorligiga amin bo'lamiz. O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan rivojlantirish hamda unga innovatsion ruh bergan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sohaga oid so'nggi Farmoni hamda Vazirlar Mahkamasi Qarorlarining qabul qilinishi bugungi davr talabidan kelib chiqqan muhim qadam bo'ldi. Huquq jamiyat uchun muhimdir, chunki u fuqarolar uchun xulq-atvor normasi bo'lib xizmat qiladi. Huquqiy ta'lim huquqshunos talabalarga umumiy va madaniy ta'lim berish, ularni qonunga itoatkor fuqarolar qilish orqali jamiyatga xizmat qiladi. Bunday huquqiy tarbiya o'quvchilarga demokratik madaniyatning ahamiyati va dolzarbligini singdiradi. Ijtimoiy farovon davlatga aylanish

uchun kurashayotgan va tinch yo'l bilan xalqning ijtimoiy-iqtisodiy ahvolini yaxshilashga intilayotgan zamonaviy rivojlanayotgan jamiyatlarda huquq, huquqiy ta'lim va taraqqiyot o'zaro bog'liq tushunchalarga aylandi. Mamlakatimiz uchun ham xuddi shunday. Rivojlanayotgan mamlakatlarda ijtimoiy qarashlarga ega yuristlarni yetishtirish huquqiy ta'limning muhim vazifasidir. O'tgan asrdan farqli o'laroq, hozirgi raqamli texnologiyalar va yalpi savodxonlik asri texnologik yutuqlar, ko'p madaniyatli jamiyat, insonning harakatchanligi, global infratuzilma, ijtimoiy tarmoq, innovatsiyalar, ijodkorlik va inklyuzivlik davrini boshlab berdi. Xususan, yurtimizda ham malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qiladigan, pragmatik va sifatli ta'lim berish va ob'ektiv baholash strategiyalarini samarali tashkil etishga alohida e'tibor qaratila boshlandi. Bugungi kunga kelib "fikrlash qobiliyati", "fikr yuritish qobiliyati", "tanqidiy fikrlash" va boshqalar huquq yo'nalishi talabalari uchun asosiy atributlar ro'yxatiga kiritildi. Kvinslend universitetining huquq maktabida o'tkazilgan turli so'rovnomalarga ko'ra, huquqiy muammolarni aniqlash, tahlil qilish va belgilashda, avvalo, berilgan huquqiy vaziyat aynan huquqning qaysi tarmog'iga oidligini aniqlab olish lozim. Chunki muammo jinoyat, jinoyat protsessual, fuqarolik, fuqarolik-protsessual, ma'muriy, xo'jalik, mehnat huquqi va boshqa huquq sohaslarining ma'lum bir doirasida bo'ladi va bunda aynan qonunchilikdagi shu yo'nalish bo'yicha harakat qilish lozim. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan "O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmonining ayni vaqtda imzolangani bejiz emas. Mazkur Farmon mamlakatimizda milliy yuridik ta'limning samaradorligini oshirishga, yuqori malakali mutaxassis-huquqshunoslarni tayyorlashga, yuridik fanni rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan qator tizimli muammo va kamchiliklarni bartaraf etishga qaratilgan. Avvalo, milliy yuridik ta'lim samaradorligi xususida so'nggi yillarda bir qator amaliy ishlar amalga oshirilayotgani yurtdoshlarimizda huquqiy madaniyat yuksalayotganidan dalolat bermoqda. Mazkur farmon bilan tanishib chiqarkanmiz maqsad yuridik ta'lim va fanni takomillashtirish negizida qonun ustuvorligiga erishish chinakam huquqiy davlat - yangi O'zbekistonni barpo etishdir. Bunday jamiyatni huquqiy madaniyatli har bir hatti-harakati huquqqa asoslangan shaxslargina tashkil etishi barchamizga ma'lumdir. Xususan, mamlakatimizda o'tkazilayotgan demokratik va huquqiy islohotlar, fuqarolik jamiyatini shakllantirishning yuksak talablari va zamonaviy xalqaro standartlariga javob beradigan yuqori malakali yuridik kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish maqsadida 2013 yilda Toshkent davlat yuridik instituti Toshkent davlat yuridik universiteti etib qayta tashkil etilgan edi. Yuridik institut universitetga aylantirilganidan so'ng, yillar davomida yuridik ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan bir qancha islohotlar amalga oshirildi. Chunonchi, yuridik o'qitish tizimiga birinchilardan bo'lib "modul" tizimi joriy etildi va tizim yil sayin takomillashtirilib borilmoqda. Ma'lumki, yetarli adabiyotlar bilan ta'minlangan huquqshunolar fundamental tadqiqotlarni ham qiynalmasdan amalga oshirish imkoniga ega bo'ladi. Albatta, bunda ilmiy rahbar bilan birga olib borilayotgan tadqiqot uchun hozirda mavjud maxsus metodlar, ya'ni ushbu fan doirasida va umumta'lim fanlar metodlari (deylik, qiyosiy tahlil va deduksiya) asosida tashkillashtirilishi kelishib olinadi va olingan natijalar tahlil qilib boriladi. Bundan tashqari, mustaqil ravishda huquqiy masalalarga tanqidiy yondashuvlarni qo'llash kerak. Bunda yakuniy fikr va hukmga yuridik tushunchalar, huquqiy tamoyillar hamda siyosiy qadriyatlarga tayanilgan holda, qonunning asosi va ijrosi orqali kelinadi. Shuningdek, fikrlarni baholash, tezkor qarorlar qabul qilish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish lozim. Bugungi kunda 300 dan ortiq interfaol metodlar orqali yuridik fanlar sohasi, qolaversa, boshqa fan tarmoqlari vakillari ham o'z faoliyatlarida ushbu metodlardan foydalanib, zaruriy natijalarga erishmoqda. Demak, bugungi davrning asosiy talabi hisoblangan qisqa vaqtda aniq va to'g'ri qarorlar qabul qila olishni yoshlarga o'rgatishda zamonaviy metodlardan samarali foydalanish alohida ahamiyatga ega. "O'zbekiston Respublikasida yuridik ta'lim va fanni tubdan takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmon bilan yuridik ta'limni rivojlantirish bo'yicha juda ko'p yangiliklar joriy etilishi belgilandi. Xususan, qisqa vaqtda Samarqand, Namangan va Termiz davlat universitetlarida yuridik fakultetlar tashkil etildi. Farmonda yuridik fakultetlar ochilishi yuridik kadrlar tayyorlashda sog'lom raqobatni vujudga keltiribgina qolmasdan, joylarda mahalliy yoshlarni o'z hududlarida yuridik ta'lim olish imkoniyatini oshirishi ham ahamiyatlidir. 2021 yil so'ngida Buyuk Britaniyaning oliy ta'lim sohasiga oid muhim masalalarni yorituvchi va

universitetlar faoliyatini baholab boruvchi Times Higher Education tashkiloti (THE) o'zining navbatdagi THE Impact Ranking reytingi natijalarini e'lon qildi.4 Klinik yuridik ta'limni rivojlantirish yo'li bilan o'quv jarayoni va huquqni qo'llash amaliyoti o'rtasida uzviy aloqani taminlash yuridik ta'lim va fanni yanada rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlardan biri etib belgilandi. Uzoq yillar davomida mazkur uzviylikka yetarlicha ahamiyat berilmasligi yuqori malakali kadrlar tayyorlashda o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatdi. Har bir fan yoki sohaning o'z tamoyillari, metodologiyasi va yangicha rivojlanayotgan paradigmalari bo'ladi. Huquqiy ta'lim jarayonida ham o'ziga xos pedagogik metodlardan samarali foydalanish, amaliyotdagi huquqiy ko'nikmalar orqali sifatli ta'lim jarayonini tashkil etish shu yo'nalishdagi pedagoglar, professor-o'qituvchilardan alohida mas'uliyat talab qiladi. Yuridik texnikumlar faoliyatini muntazam takomillashtirib borish asosida mehnat bozorida talab yuqori bo'lgan malakali kadrlarni tayyorlash, yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayoniga kadrlar buyurtmachilarini faol jalb etish, yuridik texnikumlarda ko'rsatilayotgan ta'lim xizmatlari sifati, ulardagi ilmiy va o'quv-tarbiya jarayonlari hamda imkoniyatlar haqida tegishli davlat organlari, kadrlar buyurtmachilari va keng jamoatchilikni xolis axborot bilan ta'minlash, yuridik texnikumlarning dunyodagi reytingi yuqori bo'lgan ta'lim muassasalari bilan hamkorligini ta'minlash hamda ularning xalqaro standartlarga muvofiq yuqori ko'rsatkichlarga erishishiga ko'maklashish texnikumlar reytingini aniqlashning asosiy vazifalari etib mazkur qarorda ko'rsatildi. Qarorda Adliya vazirligi yuridik texnikumlari bitiruvchilarini "yurisprudensiya" mutaxassisligi bo'yicha yuridik kadrlarni tayyorlashni amalga oshiruvchi oliy ta'lim tashkilotlari bakalavriatiga o'qishga qabul qilish tartibi to'g'risidagi nizom chiqarilib unga asosan, hududiy adliya organlari tomonidan yuridik texnikumlar bitiruvchilariga yo'llanmalar berish, yo'llanma berilgan bitiruvchilar hujjatlarini OTMga qabul qilish, yakka tartibdagi suhbatni o'tkazish, OTMga qabul qilishni rasmiylashtirish, o'qish uchun to'lovni amalga oshirish, taqsimotga muvofiq OTM bitiruvchilarining uzluksiz ishlab berishini tashkil etish tartiblari belgilab berildi. Yuridik texnikumlarning o'zaro yillik reytingini aniqlashda o'qituvchilarning nafaqat pedagogik, balki ilmiy faoliyat bilan shug'ullanishga undaydi. Texnikumda chet tilini nafaqat o'quvchilar balki o'qituvchi-xodimlarning ham chuqur o'rganib belgilangan sertifikatga ega bo'lish ishtiyoqini oshiradi. Qolaversa, mazkur qaror o'quvchilarning xalqaro, Respublika miqyosidagi olimpiada, tanlovlarida faol ishtirok etishlarni rag'batlantiradi.

REFERENCES :

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-4947 sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi farmoni, 2017 yil 7- fevral.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni.
3. <https://tsul.uz/uz/general-page/sovmestnie-obrazovatelynie-programmi>
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 30-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi yuridik texnikumlari faoliyatini takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 677-sonli .